

Kas gaujos vadas?

EGLĖS ČEPAVIČIENĖS TEKSTAS. ISTOCKPHOTO NUOTRAUKOS

„Savo vaikams noriu būti draugas“, – sako man daugiavaikis tėtis, kurį vaikai vadina... tiesiog Linu. Vardais lyg draugus jo vaikai šaukia mamą, močiutę, tetas ir dėdes. Stebiu tokią šiuolaikišką šeimą ir bandau įsivaizduoti, kaip ji atrodo vaikui. Ar „pametę“ formalumus „nepametame“ ir tradicinių vaidmenų, ar vaikui vis dar aišku, kas yra tokios gaujos vadas. O gal vado... net ir nereikia?

Konsultuoja
psichologė dr.
Rasa Bieliauskaitė
(www.adleris.lt)

Kai vaikas gimsta, tėvai tarsi jį gauna. Vaikas ateina niekuo jiems neįsipareigojęs ir už nieką neatsakingas. Svarbiausia jo pareiga – augti ir skleistis.

Tuo tarpu tėvai, nors vaiką „gauna“ ne sau, jis nėra jų nuosavybė, yra atsakingi už palankias sąlygas, fiziškai ir psichologiškai saugią atmosferą, kad jis galėtų tinkamai skleistis, vystytis ir tobulėti.

Taip suvokiant atsakomybę ir prisimant pareigas prasideda šeima.

KO REIKIA VAIKUI, ARBA KAIP ATsiranda ŠEIMOS JAUSMAS

Psichoterapeutas A.Adleris teigė, kad svarbiausias vaiko poreikis yra bendrumo jausmas, t. y. jam reikia jausti, kad priklauso, žinoti, kam priklauso, kurti santykius su šeimos nariais ir jaustis jiems svarbus.

Per nėštumą mama ir vaikas yra tarsi viena. Mama jaučia vaiką, jis – ją. Nėštumui prasidėjus moteriai sunku suvokti, kur „baigiasi“ ji ir „prasideda“ kūdikis, tik persiritus į antrąją pusę tampa vis aiškiau, kad kūdikis yra KITAS. Vaikui gimus jis, kaip KITAS, dar labiau atsitraukia nuo mamos, tačiau emocinis judviejų ryšys lieka stiprus. Tai yra vaikui lieka artimo emocinio ryšio poreikis. Šeimos paskirtis – jį patenkinti.

Mama, žiūrėdama į savo kūdikį ir kalbindama motiniška kalba (tai terminas išskirtinei įgimtai mamos kalbėjimo manierai įvardyti – aut. past.), žodžiais ir intonacija tarsi atspindi vaiko psichines būsenas, pavyzdžiui, jis verkia, o ji, pasitelkdama švelniai verksmingą intonaciją, tai įvardija: „Oi, kas tau galėtų būti, kodėl pyksti, verki, gal esi alkanas?..“ Lyg veidrodis atspindėdama vaiko jausmą, ji jį reaguodama mama padeda mažyliui suvokti: „Tai ne mamos jausmas, o mano!“ Ir tada vaikas tą jausmą „pasi-savina“. Taip mamai atspindint įvairius vaiko jausmus jis iš lėto „dėlioja“ save.

O štai vaiko poreikis „priklausyti“ labiausiai susijęs su tuo, ką jis pats gali duoti tiems, kuriems priklauso, savo šeimai, ir kaip tai, ką jis duoda, yra primama. Bendrumo jausmas atsiranda tada, kai vaiko indėlis, kad ir koks jis būtų, yra pastebimas ir įvertinamas. Vadinamojo indėlio dydis priklauso nuo mažylio amžiaus: kūdikėlis „inėša“ savo

sąmoningų suaugusių „gaujos“ narių pastangų.

„Ne vaikas turi stengtis kažką įrodyti, o tėvai turi nuolat galvoti apie tai, koks yra jo poreikis, kaip padėti jam patirti bendrumo jausmą ir išmintingai laikyti nematomas, bet juntamas ribas, kurios ir yra šeimos jausmo pagrindas“, – sako dr. Rasa Bieliauskaitė.

APIE RIBAS IR KAIP JAS „LAIKYTI“

Todėl tėvai privalo turėti poziciją. Jų nuomonė gali skirtis, pavyzdžiui, tėtis turi savo, mama – savo nuomonę, bet jie turėtų sutarti vienu ar kitu klausimu. Vaikui svarbu žinoti, kad suaugusieji tariasi ir sutaria.

Idealu, kai tėtis ir mama yra lygia-verčiai partneriai, abu „vada“. Vis dėlto svarbiausia, kad tas vadas ar vadai neužsiimtų savivale, valdytų šeimą vadovaudamiesi lygiavertiškumu ir pagarba: įsiklausytų vienas į kitą (į vaiką – taip pat) ir suvoktų, kad nors augdami mažieji

Tėvų teisė yra pasakyti: „Aš nesutinku, kad taip būtų.“ Vaiko balsas neturi būti lemiamas.

šypsena, gugavimą, vyresnis gali atlikti paprastus darbus, turėti amžių atitinkančių pareigų.

Tačiau kad šie dalykai nutiktų, reikia

turi būti atsakingesni, tačiau už vaiką, jo saugumą atsako tik tėvai. Tėvų teisė yra pasakyti: „Aš nesutinku, kad taip būtų.“ Vaiko balsas neturi būti lemiamas.

KAIP BŪTI IŠMINTINGU VADU?

Įsiklausyti, o ne kontroliuoti.

Net ir žaidžiant su vaiku svarbu įsiklausyti ir suprasti, ko jam reikia. Mama turėtų būti šalia vaiko, kad paskatintų jo galimybes, pavyzdžiui, „Va, žiūrėk, kaladėlė galima apversti, šį žiedą užmauti ant strypo“, bet šiuokštu ne spręstų už jį, pavyzdžiui, „Dabar padėk kaladėlę ir imk kamuolį.“

Sukurti asmenines erdves.

Mama ir tėtis yra šeimos pagrindas ir jiedu sukuria erdvę vaikams. Tačiau bendroje šeimos erdvėje kiekvienas jos narys turi turėti savo asmeninę erdvę – kambarį ar kampelį namuose, kuriame galėtų pabūti patys sau, vieni. Reikia stebėti, kad būtų gerbiamas kiekvieno – ir vaiko, ir suaugusiojo privatumas nuolat save tikrinant, ar aš nesu nei pernelyg įkyrus, nei pernelyg atsirbojęs.

Pasitikėti ir drąsinti.

Svarbu, kad tėvai pasitikėtų vaiku, jį drąsintų ir skatintų savimi pasitikėti pagal amžiaus galimybes. Štai dvejų metų vaiką priėję gatvę mes griebiamė už rankos, o aštuonmečiu jau galime pasitikėti: „Saugiai pereis pats.“

Save kontroliuoti.

Išmintingai nubrėžti ribas ir jas laikyti padeda kai kurie metodai, tarkim, kaip „pasirink vieną iš dviejų“, „kiekvienas veiksmas turi padarinius“ ir pan. Tačiau tėvai patys turi nuolat savęs paklausti: ar tai, ką draudžiu, vaikui tikrai žalinga, ar neleidžiu tos ribos peržengti dėl to, kad pats jaučiuosi nesaugus arba man bus gėda, jei jis taip pasielgs.

Reikėtų atskirti savo baimes, nerimą ir nepasitikėjimą savimi nuo to, kas tikrai nesaugu vaikui.

AUKŠTŲN KOJOM

Tėvai ne visada geba būti geri vadai, išmintingai ir atsakingai užbrėžti ribas. Tai nieko baisaus, tačiau tik su viena sąlyga. Vaikai yra atsparūs, lankstūs, geba gana lengvai išgyventi tėvų klaidas, susigyventi su pokyčiais ir įvairove, jei jaučia, kad, nors ir kaip būtų, gimdytojai yra atsakingi ir už juos, ir už tai, kas vyksta.

Draugų vaikai gali turėti daug, o suaugusįjį, tokį ypatingą, – vieną. Gražu, kai ypatingą vaidmenį žymi ypatingas žodis.

Vaidžiai tariant, sveika ir saugi atmosfera šeimoje yra tada, kai vaikai yra priekyje, o suaugusieji – jiems už nugarų. Juos saugo ir šiek tiek stumia pirmyn.

Deja, kartais viskas apsiverčia aukštyn kojomis. Kada?

Vaikas turi užduotį. Tėvams atrodo, kad vaikas tarsi turi tam tikrą užduotį, pavyzdžiui, sustiprinti šeimą. Būna, kad net manoma, jog jis turi į šeimą atnešti pinigų (vaiko pašalpa).

Vaikas – kaip įrodymas. Jei jauna mama yra nuolat kritikuojama savo mamos ir dėl to yra labai savimi nepatenkinta, nepasitikinti, vaikas jai dažnai tampa tas, kuris turi įrodyti, kad vis dėlto ji yra gera mama. Tokie vaikai neretai tampomi po šimtus būrelių,

jiems keliami aukšti reikalavimai, jais ypatingai rūpinamasi, deja, dažniausiai paisant ne vaiko poreikių, o to, kaip ji pati įsivaizduoja, kokia turi būti gera mama ir tėtis.

Vienas svarbesnis už kitą. Yra keli tėvų elgesio būdai, kurie daro ne tik neigiamą, bet ir žalojančią įtaką vaikams. Pirmas, lepinimas, t. y. kai vienas

vaikas šeimoje yra svarbesnis už kitą. Tas, kuris jaučiasi mažiau svarbus, visam gyvenimui užsikrauna atsakomybę įrodyti, kad kaip tik jis yra geriausias. O tas, kuris yra lepinamas, nesijaučia reikalingas, galintis pasirūpinti savimi.

Vaikas-globėjas. Tai gana dažnas išsiskyrusių šeimų rūpestis. Įtampa išgyvenanti mama labai dažnai savo bėdas, nerimą, liūdesį išlieja vaikui, jis tampa jos išklaustytoju, guodėju ir net geriausiu draugu. Vaikas gali jaustis atsakingas ir už kartu nebegyvenantį tėtį.

Nepriežiūra. Šis reiškinys dažniausiai siejamas su asocialiomis šeimomis, tačiau dėl įvairių priežasčių gali nutikti įvairių socialinių sluoksnių šeimose. Psichologai teigia, kad kiekviena šei-

ma, kad ir kokia jos sudėtis ar socialinė padėtis, gali suteikti vaikui bendrumo ir saugumą jausmą, tačiau kad galėtų rūpintis vaikais, suaugusieji pirmiausia turi rūpintis savimi, gera savo fizine ir psichine sveikata. Pervargę, nelaimingi, užsitęsusių psichologinę įtampą išgyvenantieji nesugeba deramai patenkinti vaiko poreikių.

Kaip jaučiasi vaikas, tapęs tėvų užnugariu? Jis jaučiasi paliktas vienas. Psichologijos vadovėliuose tokie vaikai vadinami „save auginančiais“. Žmogus turi įgimtą bendrumo jausmo poreikį, tad likti vienam yra didelė kančia. Tokį vaiką nuolat persekioja jausmas, kad jis yra nepakankamai geras, nepakankamai vertas, kad juo rūpintųsi. Visą gyvenimą toks vaikas gali jaustis esąs nevykėlis.

DRAUGŲ ŠEIMA

Ar teisūs šiuolaikiniai tėvai manydami, kad geriau būti ne „vadu“, o vaiko draugu, tikintis, kad tokie santykiai bus nuoširdesni, atviresni, „be paslapčių“.

„Kartais toks noras gali būti susijęs su tuo, kad tėvai nepasitikimi savimi, bet pirmiausia, žinoma, savimi: „Kai viską žinau, galiu kontroliuoti.“ Tėvai yra linę kontroliuoti, tačiau tai labai riboja vaiką, neleidžia pasitikėti savimi. Be to, kontroliuodami sukuriame aplinką, palankią ne vaikui, o patys sau“, – įspėja psichologė.

Vis dėlto labai svarbu, kad tėvai būtų draugiški vaikams. Tyrimai rodo, kad šie perima tas vertybes ir „girdi“ tuos pamokymus, kurie „ateina“ per gerą patirtį. Jei vaikas gauna blogą pažymį, tėvai jį dar kartą nubaudžia. Kam? Jis jau ir taip nubaustas! Užjaukite kaip draugą, juk jam nepasisekė. Jei abejojate, ar teisingai elgiatės su vaiku, pagalvokite, ar leistumėte sau taip elgtis, kalbėti su savo draugu. Tai padės išsaugoti abipusę draugystę išliekant Mama ir Tėčiu.

Draugų vaikai gali turėti daug, o suaugusįjį, tokį ypatingą, – vieną. Gražu, kai ypatingą vaidmenį žymi ypatingas žodis, tačiau nelabai svarbu, kaip esate šaukiami.

Svarbiausia, kad vaidmenys būtų aiškūs.

